

- чіткий розподіл повноважень між учасниками згідно рівнів їхньої кваліфікації, що проявляється як у самому процесі спільної діяльності, так і в її кінцевому результаті;
- виникнення оптимальних міжособистісних взаємин, що визначають позитивний характер спільної діяльності.

Наявність цих ознак у певній мірі гарантується існуванням справжньої рівності у спілкуванні й партнерства в спільній діяльності між учителем і учнями.

Висновки та перспективи подальших розвідок... Таким чином, здійснений аналіз змісту, структурних компонентів процесу педагогічної взаємодії дозволяє стверджувати, що процес педагогічної взаємодії – процес складний за своєю природою і технікою виконання, в якому враховуються чисельні фактори і умови педагогічної діяльності, особливості особистості педагога і беруть участь його професійні знання, вміння і навички.

Перспектива розробки зазначеної проблеми пов'язана, насамперед, з вивченням факторів, які блокують розвиток суб'єкт-суб'єктної взаємодії, зокрема, вивчення психолого-педагогічного портрету сучасного вчителя, якому комфортно працюється в суб'єкт-суб'єктних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Белухин Д.А. Личностно ориентированная педагогика в вопросах и ответах. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2006. – 312с.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. – К.: ІЗМН, 1998. – 204с.
3. Красновський В.М. Гуманізація шкільної освіти: психологічний вимір. – К.: Наукова думка, 2007. – 152с.
4. Легун О.М. Розвиток у педагогів орієнтації на суб'єкт-суб'єктну взаємодію у процесі післядипломної освіти. Автореферат кандидата психологічних наук. – К., 2005. – 21с.
5. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии / Под ред. С.А.Смирнова. – М.: Академия, 1999. – 512 с.
6. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. – Навч. Посібник. – К., 2002. – 270 с.
7. Рыбакова М.М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. – М.: Просвещение, 1999. – 189с.
8. Сериков В.В. Образование и личность. – М.: Педагогика, 1999. – 287с.

Аннотация

С.Б.Брычок

Сущность и содержание процесса педагогического взаимодействия:

личностно ориентированное измерение

В статье раскрыты составные процесса педагогического взаимодействия в личностно ориентированном педагогическом процессе, акцентировано внимание на значении определения этапов коммуникации.

Ключевые слова: педагогика взаимодействия, личностно ориентированная педагогика, субъект-субъектные отношения, общение, партнерство.

Summary

S.B.Brychok

The Essence and Content of the Process of Pedagogical Interaction: Personally Directed Dimension

The compounds of the process of pedagogical interaction in the personally directed pedagogical process are revealed in the article, special attention is accentuated on the meaning of definition of communication stages.

Key-words: pedagogics of interaction, personally directed pedagogics, subject-subject relations, communication, partnership.

Дата надходження статті

„26” вересня 2007 р.

УДК 371.135.001.76 (045)

Ю.О.БУДАС,
аспірант
(м.Вінниця)

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЯК СУБ'ЄКТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті розглядаються особливості формування особистості майбутнього вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності в процесі його професійної підготовки. Особистісні якості вчителів, котрі здійснюють інноваційну діяльність, розглядаються як головні при реалізації нововведень в педагогічному процесі.

Ключові слова: особистісні якості, інноваційна діяльність, емоційно-ціннісне відношення, особистісно орієнтовані технології.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Головне місце на ринку освітніх послуг завжди посідають кадри. Особистість вчителя, його професійні та моральні якості є запорукою розвитку

держави, духовності народу. Зміни, що відбуваються в суспільстві, не можуть оминати освітян. Запровадження інновацій в педагогічну практику є потребою сьогодення. У той самий час лунають численні зауваження про неготовність вчителів до втілення інновацій у свою діяльність, необізнаність та небажання працювати по-новому. Тому питання формування особистості вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності набуває зараз особливої уваги.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблема формування готовності освітян до інноваційної діяльності давно турбує науковців. Це питання було предметом дослідження таких учених як В.Сластьонін, Л.Подимова, І.Підласий, Є.Морозов, К.Ангеловські, І.Дичківська. О.Козлова займалася підготовкою вчителів до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти. Т.Демиденко досліджувала це питання щодо вчителів трудового навчання. Готовність керівників загальноосвітніх навчальних закладів до управління інноваційними процесами були темами дисертаційних досліджень Л.Данилевської, Л.Ващенко. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності вивчала І.Гавриш. Головною ідеєю праць науковців є необхідність підготовки вчителів – творців, особистостей з нешаблонним мисленням, спроможних працювати в нових умовах, по-новому. Вчені вказують на недосконалість підготовки фахівців, оскільки більшість студентів, вчителів погано поінформовані про сучасні інноваційні розробки та технології, нездатні втілювати прогресивні ідеї на практиці.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є визначення терміна „інноваційна діяльність” в літературі та простеження особливостей формування особистості майбутнього вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу... Криза традиційної освіти в другій половині ХХ століття зумовила виникнення численних критичних публікацій та дискусій про її нові цілі та шляхи розвитку. Терміни „традиційне” та „інноваційне” навчання були запропоновані групою вчених у доповіді Римському клубу в 1978р., „який звернув увагу світової наукової громадськості на неадекватність принципів традиційного навчання вимогам сучасного суспільства до особистості, її пізнавальних можливостей” [8, 9]. Традиційним є урок, під час якого вчитель проводить заняття з цілим класом, передає знання, формує вміння та навички, повідомляючи новий матеріал, оцінює результати відтворення учнями цього матеріалу. Метою інноваційного навчання є розвиток творчого потенціалу, пізнавальних та особистих можливостей людини під час навчання. Значна увага приділяється самостійному опануванню навчальним матеріалом.

Збільшення об'єму інформації, підвищені вимоги до професійної майстерності педагогів, гуманістична переорієнтація суспільства спричинили реформи педагогічної освіти в усьому світі. Інноваційність педагогічної діяльності нині є необхідною складовою професії вчителя. У той самий час слід відзначити численні критичні зауваження щодо нововведень, які запроваджуються нині в освітніх закладах. Цікавість до інновацій є тотальною. І.Підласий та А.Підласий вважають, що „слово „інновація” прижилося, замайоріло на шпальтах педагогічної преси, але сенс поняття, що за ним стоїть, ще й досі невизначений і малозрозумілий для переважної кількості педагогів... Запозичивши термін, не спромоглися збагнути його істинний сенс” [14, 3]. Учені стурбовані відсутністю системного підходу до педагогічних інновацій, які нібито зорієнтовані на підвищення якості освіти, але можуть викликати нові проблеми, негативні тенденції, оскільки „переважна більшість педагогів не знає класичних технологічних процедур, приховуючи свій непрофесіоналізм за гаслами „творчості” і „авторських методик” [14, 5]. В.Сластьонін та Л.Подимова також вказують на невідповідність системи підготовки вчителя у ВНЗ вимогам, що висуваються до інноваційної діяльності. Вони вважають, що в педагогічних навчальних закладах „тиражуються” певні якості особистості, котрі супроводжуються стандартизацією особистості та втратою індивідуальності. Курс з інноваційної педагогіки є рідкістю, а залучення студентів до практичної діяльності шкіл нового типу (ліцеїв, гімназій і т.і.) виявляється дуже складним. Зменшити ці негативні явища потрібно ще під час навчання у ВНЗ. „Однією з проблем педагогіки вищої школи є те, що процес професійного становлення майбутнього вчителя не моделює структуру інноваційної діяльності, визначає стихійний та епізодичний характер підготовки педагога... Необхідно подолати фрагментарність даних про інноваційні розробки в сфері навчального процесу в педагогічному ВНЗ, напрацювати цілісні теоретичні уявлення про тенденції підготовки вчителя до інноваційної діяльності” [16, 7].

Учені вважають, що потрібно змінювати традиційну парадигму педагогічного навчання. Шкільним закладам, які перебувають у стані оновлення, потрібні вчителі, які здатні оцінювати, освоювати, використовувати та розробляти інноваційні проекти. З.Абасов слушно вважає, що передача студентам достатньо визначеної кількості знань передбачає установку майбутнього вчителя в професійній діяльності. „Знання, вміння та навички є лише засобом професійно-особистого становлення вчителя. ... Такий педагог розглядає себе в першу чергу як викладач-

предметник, головна задача якого полягає в озброєнні учнів передбаченим програмою об'ємом знань" [1, 106]. Але як свідчать дані досліджень у багатьох країнах, на перше місце виходить наукова підготовка вчителів, яка дуже впливає на їхні професійні успіхи. Світові програми підготовки вчителя зорієнтовані на „вчителя-вченого”, „вчителя-дослідника”. “Тарна науково-педагогічна підготовка надає вчителю можливість запроваджувати та перевіряти новаторські пропозиції.... Вчителі, котрі беруть активну участь в інноваційному процесі, будуть сприяти внутрішній перебудові системи навчання і виховання, що може гарантувати її постійне самовдосконалення та розвиток” [13, 89].

Головне завдання освіти нині – це формування досвіду вирішення важливих для особистості проблем за допомогою знань, компетентності. Увага зосереджується на індивідуалізації результатів та особистій відповідальності за них. Студентів потрібно готувати до сучасних стандартів освіти, вчити займати активну життєву позицію, критично мислити, задавати питання та шукати на них відповіді, а не очікувати від курсу педагогіки готових рецептів на всі випадки життя, бути готовим до змін. Майбутні вчителі мають бути компетентними щодо інноваційних процесів, котрі відбуваються в світі, готовими до їхнього впровадження, а також розробки. Ґрунтовна підготовка майбутніх вчителів до інноваційної діяльності дозволить помірковано проводити та перевіряти новації, сформує творче сприйняття досвіду новаторів та головне – потребу у власній інноваційній діяльності.

Згідно з дослідженням, Л.Ващенко основними аспектами інноваційної діяльності є: „продуктивне сприйняття реальних потреб освіти, усвідомлення власних потенційних здібностей до інноваційного пошуку, сконцентрованість на завданні в реалізації нового, незалежного мислення та незаангажованість до вимог середовища, постійне „свіже” сприйняття буденності, почуття причетності до процесів змін в освіті, самоактуалізована творчість” [3, 61]. Науковець вважає, що „вагомим чинником інноваційної діяльності виступає здатність суб'єктів формувати новий погляд на світ, на педагогіку як науку, на власну особистість. Така якість допомагає звільнитись від авторитарних поглядів щодо єдиної точки зору, стати відкритим до різноманітних форм педагогічного досвіду. Це активізує чутливість педагогів до суспільних потреб і вказує на прагнення кожного суб'єкта інноваційного процесу змінити дійсність, визначити ключові проблеми та можливості їхнього вирішення” [3, 62].

Л.Даниленко розмежовує поняття „інноваційна діяльність” та „інноваційна освітня діяльність”. Під інноваційною діяльністю вона розуміє процес внесення нових елементів у традиційну систему, створення та використання інтелектуального продукту, доведення нових оригінальних ідей до реалізації їх у вигляді готового товару (послуги) на ринку; під інноваційною освітньою діяльністю – процес внесення інновацій у навчання, виховання й управління закладами (установами, організаціями) освіти [7, 16].

Для І.Гавриш інноваційна професійна діяльність учителя – це комплексна діяльність, спрямована на створення, впровадження та розповсюдження освітніх новацій [4, 45]. В.Сластьонін та Л.Подимова вказують на зв'язок інноваційної діяльності з відмовою від стереотипів, штампів у навчанні, вихованні та розвитку особистості учня [16, 6]. І.Дичківська під інноваційною педагогічною діяльністю розуміє цілеспрямовану педагогічну діяльність, засновану на осмисленні практичного педагогічного досвіду, зорієнтовану на зміну та розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики [8, 248].

Проаналізувавши літературу, ми дійшли висновку, що інноваційна діяльність – найвищий ступінь педагогічної творчості, процес створення інноваційних ідей, їхньої реалізації та розповсюдження, оновлення педагогічної теорії та практики, альтернатива традиційному, усталеному, консервативному. Ми погоджуємось із З.Абасовим, що „Інноваційна діяльність – прояв надситуативної активності особистості, вихід суб'єкта за межі даної ситуації, за рамки початкової, нормативної діяльності. При цьому змінюється педагогічна позиція вчителя, відбувається трансформація в його професійно-особистих установах, мотивах, цілях, операційних, рефлексивних компонентах його праці, у предметі та об'єкті педагогічного впливу – учнях” [1, 108].

У той самий час І.Підласий із посиланням на Ю.Бабанського попереджає, що треба дуже уважно вивчати і контролювати ситуації, пов'язані з появою наукових та практичних педагогічних новацій, сприяти просуванню кращих у важливі сфери шкільного життя, аналізувати причини опору їм, відшукувати шляхи їхнього подолання. Ми погоджуємось із ученим, який вважає, що новації і новаторство не просто заперечення наявної теорії і практики з деякою відносною новизною, а обов'язково прогресивні нововведення, що просувають практику вперед. „При іншому тлумаченні під новаторство могло б підпадати і прожектерство, і відверті спекуляції, вибудовані на запереченні всього існуючого” [14, 9].

Особисті якості вчителів, котрі здійснюють інноваційну діяльність, відіграють вирішальну роль у реалізації нововведень. За Н.Клокар, учитель інноваційної орієнтації – це особистість, здатна брати на себе відповідальність, вчасно враховувати ситуацію соціальних змін і є найбільш перспективним соціальним типом. „Як учитель-дослідник, він спрямований на науково обґрунтовану організацію навчально-виховного процесу з прогностичним спрямуванням, має адекватні ціннісні орієнтації, гнучке професійне мислення, розвинуту професійну самосвідомість, готовність до сприйняття нової інформації, високий рівень самоактуалізації, володіє мистецтвом рефлексії” [10, 24].

К.Ангеловські вважає, що за відношенням до запровадження інновацій вчителі поділяються на п'ять категорій:

- „новатори” – люди з яскраво вираженим новаторським духом, сміливо сприймають, втілюють і поширюють все нове. Першими відгукуються на новації;

- „передовики” – високо цінуються в колективі, до них звертаються по допомогу щодо інновацій та за інформацією. Не перші, але серед перших здійснюють практичну (експериментальну) перевірку цінності інновацій у конкретному середовищі;

- „помірквані” – не заціклені на старому, але не відразу вірять у нове. Це – „золота середина”. Не сприймають нове, поки його не прийме більшість;

- „передостанні” – віддають перевагу старому. Вони більше сумніваються, ніж вірять у нове. Не останні, але серед останніх, котрі сприймають інновації лише після загальної схвальної думки більшості;

- „останні” – дуже консервативні, сильно пов'язані з традиціями. Останніми вирішують прийняти новації [2, 50].

Слід визнати, що в педагогічні ВНЗ нині більшість поступає не заради вчителювання, а лише для отримання диплома про вищу освіту. Економічна криза в країні впливає на рішення здібних, талановитих молодих людей віддавати перевагу тим професіям, які дають значно вищий прибуток, ніж освіта. Лише третина абітурієнтів планує стати вчителями після закінчення вузу. „Але навіть і ті, котрі вибрали навчальний заклад, відчуючи цікавість та схильність до педагогічної роботи, далеко не завжди мають необхідні для цього риси. У той же час зустрічаються люди, які мають певні задатки вчителя, але котрі поступили в інші вузи, так як у школі вони не змогли розібратися ані в своїх здібностях, ані в своїх нахилах” [6, 102]. Саме тому кількість „новаторів” та „передовиків” серед педагогів є нині просто мізерною. Науковці (Ф.Гоноболін, М.Сметанський, В.Галузяк, Є.Морозов та інші) вже давно звертали увагу, що „вирішення проблеми слід починати ще в школі, в період профорієнтації та профвідбору. Саме тут закладаються основи професійної відповідальності вчителя і саме тут сьогодні ми маємо серйозні прорахунки. Існуюча практика відбору не виправдовує себе” [17, 68]. В.Гашимова також зазначає, що добираючи абітурієнтів до педагогічного вузу, слід враховувати їхній рівень креативності, „бо коли він низький, то знання, уміння і навички, набуті у педагогічному вузі, не повною мірою забезпечать майбутню творчу діяльність” [5, 165].

Згідно з дослідженням Г.Кравченко „серед якостей, необхідних учителю для успішної професійної діяльності за системою інноваційного навчання, учені називають високий рівень інтелектуального розвитку, креативність, динамічний характер, позитивну Я – концепцію, зрілість та емоційну стабільність” [11]. На необхідності формувати позитивну Я – концепцію наголошує і М.Заброцький. Зокрема, його вивчення стилю педагогічного спілкування вказало на „егоцентризм, зосередженість учителя на власних проблемах і потребах, приховане маніпулювання або відверту агресивність щодо партнерів із спілкування, у тому числі і школярів; догматизм або формалізм, орієнтацію вчителя на надособистісну передачу знань і норм, які підлягають копіюванню і безумовному засвоєнню учнями; ригідність і стереотипність педагогічних методів і прийомів, домінування серед останніх дисциплінарних, статусне домінування вчителя, „суб'єкт – об'єктні” відношення між ним і учнями” [9, 39].

М.Сметанський та В.Галузяк вважають, що в основі професійного та духовного становлення майстра педагогічної справи є відповідальність, котра проявляється в тенденції творчо, результативно виконувати свої професійні обов'язки, зацікавленість в процесі та результаті навчально-виховної діяльності [17, 68]. Такою є і думка В.Сафіна, котрий розглядає відповідальність як відмінну рису особистості, що самоутверджується. Для нього головна мета навчання – формування в студентів творчого мислення та вміння виходити за рамки готових педагогічних рецептів. „Мета виховання – формування активної творчої особистості, здатної змінювати та перетворювати буття, свідомість у своїх учнів, створювати самого себе як активного учасника і творця цих змін та перетворень” [15, 34]. Для формування такої творчої особистості, котра постійно самовдосконалюється, потрібні спілкування та розвиток відносин в колективі.

Ф.Гоноболін вважає, що педагогічні здібності є відзеркаленням певних рис характеру. Учений виділяє дидактичні, експресивні, перцептивні, організаційні, сугестивні та науково-пізнавальні (академічні) здібності. За Ф.Гоноболіним, усі педагогічні здібності тісно пов'язані між собою, взаємодоповнюють одне одного, проте спрацьовують вони лише за суттєвої професійної спрямованості. Досліджуючи особистість учителя як суб'єкта інноваційної діяльності, ми вважаємо, що головну увагу слід приділяти дидактичним та науково-пізнавальним здібностям (не нехтуючи іншими). Серед них учений виділяє вміння оцінювати труднощі, винахідливість, кмітливість. Такий учитель може привнести в навчання щось незвичайне, цікаве, здатне захопити учнів, спонукати їх розмірковувати, йому не подобаються трафарети. Виховання педагогічних рис характеру залежить від культури вчителя, допитливості, пізнання світу, вміння вбирати в себе „враження буття” [6, 104-106].

С.Максименко та О.Пелех із посиланням на М.Дяченка і Л.Кандибович описують, що „динамічну структуру стану психологічної готовності до складних видів діяльності складають такі взаємопов'язані елементи:

- усвідомлення іншими людьми своїх потреб, вимог суспільства, колективу чи поставленої задачі, а також цілей, досягнення яких призведе до задоволення чи виконання перших;
- осмислення та оцінка умов, в яких будуть протікати наступні дії, актуалізація досвіду, пов'язаного в минулому із виконанням завдань подібного роду та визначення на основі всього цього найбільш ймовірних і допоміжних способів розв'язання останніх;
- прогнозування прояву своїх інтелектуальних, емоціональних, мотиваційних та вольових процесів, оцінка співвідношення своїх можливостей, рівня домагань і необхідності досягнення певного результату;
- мобілізація сил відповідно до умов і задачі, самонавіювання в досягненні мети” [12, 71-72].

Учитель як суб'єкт інноваційної діяльності постійно перебуває в емоційній та інтелектуальній напрузі. Від нього очікується передбачення змін, котрі відбуваються в суспільстві та ньому самому, швидка реакція на ці зміни та адаптація до них. В.Сластьонін та Л.Подимова вказують на необхідність зняття обмежень в професійній діяльності, що дозволить сприймати ширше коло зовнішніх змін. „Зменшення упереджених та нав'язаних суджень і збільшення об'єму інформації забезпечує необхідну свободу дій, своєчасну реакцію на зовнішні зміни. Як наслідок, вчитель набуває дуже важливих здібностей: готовності до реагування на несподіванки, готовності приймати самостійні ризикові рішення, готовності нести за них відповідальність, критичність в оцінці власних та чужих дій” [16, 33].

Відчуття вчителя в процесі сприйняття та запровадження інновацій можна порівняти із „культурним шоком”. Зазвичай цей термін стосується іммігрантів, які потрапляють в іншу країну і повинні при звичаїтись до всього нового, що їх оточує. Від того, наскільки може вчитель сприймати „новий світ” інновацій, думки, котрі не подібні до його, мужності відректися від традиційного та усталеного, минулого, залежить його залучення до нововведень. „Численні дослідження свідчать про те, що люди з високим рівнем стресостійкості характеризуються особливим комплексом життєвих позицій. Вони активні й діяльні, переконані, що завжди контролюють ситуацію (хоч це часто і не зовсім так). За будь-яких обставин надають своїй діяльності значення і смислу. Вони відкриті для змін і навіть найбільш серйозні сприймають спокійно, зберігаючи стоїцизм, коли вже нічого іншого не вдієш” [9, 40]. Ми погоджуємось із В.Сластьоніним, котрий підкреслює, що „чим сильніша спрямованість вчителя на майбутнє, тим охочіше він погоджується на введення новацій” [16, 36].

І.Гавриш вважає, що в процесі інноваційного навчання найголовнішим є „формування у студентів:

- критеріальної бази оцінки освітніх нововведень;
- умінь здійснювати оцінку освітніх новацій і обґрунтовувати її, використовуючи адекватні критерії;
- досвіду наукового обґрунтування доцільності (недоцільності) впровадження певної новації в навчально-виховний процес конкретного ЗНЗ (класу)” [4, 49].

На думку Є.Морозова та П.Підкасистого, проблеми також пов'язані з формуванням у студентів та викладачів потреби в інноваційній діяльності. Вони вказують на той факт, що професійно-педагогічний потенціал вчителя неможливо сформувавши раз і назавжди, цей процес є безперервним, цілеспрямованим, цілісним. На перший план виходить самосвідомість, самоаналіз педагогічних дій як основи самовдосконалення професійно значущих якостей особистості, а її предметом є розвиток педагогічного мислення, вдосконалення вмінь оцінювати обстановку, приймати рішення, бачити їхні результати, ставити нові педагогічні задачі. Науковці вважають, що у майбутніх вчителів, які будуть лише запроваджувати чужі інноваційні ідеї та проекти, потрібно формувати емоційно-ціннісне відношення до інноваційного процесу, їм потрібні знання та

навички, пов'язані з організацією запровадження нововведень. Для виховання активних учасників інноваційного процесу, які будуть подавати власні інноваційні ідеї, потрібно поступово формувати мислення студентів, яке ґрунтується на дослідницькому підході [13, 93].

У процесі нашого дослідження ми дійшли висновку, що для успішного проведення інновацій майбутнім вчителям також потрібні такі якості як мужність та сміливість. Дослідники констатують, що вчителі відчувають острах у запровадженні інновацій через брак віри у власні сили, недооцінку своїх можливостей. Завжди важко бути першим або серед перших, не таким як усі. На наш погляд, саме мужність потрібно виховувати у майбутніх вчителів як суб'єктів інноваційної діяльності.

Беручи до уваги дані досліджень, ми вважаємо за потрібне розділити програму підготовки студентів до інноваційної діяльності на дві частини:

програму мінімум – для тих, хто в майбутньому буде лише запроваджувати інновації, реалізувати на практиці чужі ідеї. Це інформативно-підготовчий рівень, який має формувати емоційно-ціннісне відношення до нововведень, організаційні навички;

програму максимум – для тих, хто проявить на першому рівні зацікавленість, бажання та можливість до розробки новацій. Метою цього рівня є підготовка вчителів-інноваторів, вчителів-науковців, котрі будуть генерувати і розробляти нові ідеї. Цей рівень ґрунтується на дослідницькому підході.

Підготовка майбутніх вчителів до інноваційної діяльності передбачає зміну змісту навчання, використання особистісно орієнтованих технологій, „формування мотиваційного, психологічного, інформаційного, операційного, креативного та рефлексивного компонентів діяльності, зміну позиції студентів у навчальному процесі, перетворення їх в активних суб'єктів власного навчання” [1, 108]. Ми погоджуємось із ученими, котрі вважають, що звичайно вчителі навчають так, як навчали їх самих. Якщо ми хочемо, щоб наші вчителі працювали по-новому, треба використовувати нові методи і технології під час навчання у ВНЗ. Ділові та рольові ігри, кейс метод, урок-конференція, мозковий штурм є відомими термінами у науковій літературі та дослідженнях, але дуже рідко використовуються на практиці. Проте зважаючи на їхній потенціал, ми погоджуємося із тими вченими, котрі вказують на необхідність залучення активних методів навчання, зокрема ділових ігор, до навчального процесу. В.Рибальський вважає, що ці методи змушують студентів бути активними незалежно від їхнього бажання. „Ділові ігри відкривають перед людиною можливість нового бачення та відношення до дійсності, дій не на основі запропонованої схеми, а спираючись на деяке цілісне сприйняття ситуації” [1, 3].

Висновки... Проаналізувавши літературні джерела, ми дійшли висновку, що інноваційна діяльність є найвищим ступенем педагогічної творчості. Це процес створення, розповсюдження та впровадження інноваційних ідей, надситуативна активність людини, під час котрої вчитель виходить за межі нормативної діяльності. Для формування особистості вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності потрібно розвивати такі якості як креативність, критичність та незалежність мислення, активність, незаангажованість, свободу від авторитарних поглядів, відповідальність, мужність протистояти більшості, сміливість відстоювати власну думку, стресостійкість, гнучке професійне мислення, позитивну Я-концепцію, виваженість, винахідливість, кмітливість, допитливість, інтуїцію. Потрібно змінити відношення студентів до навчання в педагогічному вузі, перетворити їх на активних суб'єктів. Це можливе за умов використання активних методів навчання, зокрема ділових ігор, які розвивають необхідні якості особистості, змінюють відношення студентів до себе, навчання та дійсності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Абасов З. Подготовка к инновационной деятельности // Педагогика. – 2002. – №3. – С.106-108.
2. Ангеловски К. Учителя и инновации. – М.: Просвещение, 1991. – 159 с.
3. Ващенко. Система управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: Дис. на здоб. наук. ступ. доктора пед. наук: 13.00.04. – К., 2006. – С.536.
4. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: Дис. на здоб. наук. ступ. доктора пед. наук: 13.00.04. – Харків, 2006. – 563 с.
5. Гашимова В.Х. Деякі аспекти розвитку творчої особистості майбутнього вчителя // Педагогіка і психологія. – 1996. – №3. – С.164-168.
6. Гоноболин Ф.Н. Психологический анализ педагогических способностей // Вопр. психологии. – 1975. – №1. – С.100-111.
7. Даниленко Л. Менеджмент інновацій в освіті. – К.: Шк. світ, 2007. – 120с.
8. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352с.
9. Заброцький М.М. Формувати позитивну Я – концепцію // Рідна шк. – 1994. – №3-4. – С.39-40.

10. Клокар Н.І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності: Дис...канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1997. – 227с.
11. Кравченко Г.Ю. Освоєння вчителями початкової школи педагогічних інновацій в умовах внутрішкільної науково-методичної роботи: Дис...канд. пед. наук: 13.00.04. – Харків, 2003. – 176 с.
12. Максименко С.Д., Пелех О.М. Фахівця потрібно готувати // Рідна шк. – 1994. – №3-4. – С.68-70.
13. Морозов Е.П., Пидкасистый П.И. Подготовка учителей к инновационной деятельности // Сов. педагогика. – 1991. – №10. – С.88-93.
14. Підласий І., Підласий А. Педагогічні інновації // Рідна шк. – 1998. – №12. – С.3-17.
15. Сафин В.Ф. Формирование личности учителя как субъекта педагогической деятельности // Теория и практика высшего педагогического образования. – М., 1984. – 171 с.
16. Слостёнин В.А., Подымова Л.С. Педагогика: Инновационная деятельность. – М.: ИЧП „Издательство Магистр”, 1997. – 224с.
17. Сметанський М.І., Галузяк В.М. Професійна відповідальність як риса особистості // Рідна шк. – 1994. – №1-2. – С.68-69.

Анотація

Ю.О.Будас

Формирование личности учителя как субъекта инновационной деятельности

В статье рассматриваются особенности формирования личности будущего учителя как субъекта инновационной деятельности в процессе его профессиональной подготовки. Личностные качества учителей, которые осуществляют инновационную деятельность, рассматриваются как главные при реализации нововведений в педагогическом процессе.

Ключевые слова: личностные качества, инновационная деятельность, эмоционально-ценностные отношения, личностно ориентированные технологии.

Summary

Yu.O.Budas

Formation of the Teacher's Personality as the Subject of Innovational Activity

The peculiarities of formation of the future teacher's personality as the subject of innovational activity in the process of his professional training are regarded in the article. Personal qualities of teachers which carry out innovational activity are considered as main when realizing innovations in the pedagogical process.

Key-words: personal qualities, innovational activity, emotional-values relations, personally directed technologies.

Дата надходження статті

„5” вересня 2007 р.

УДК 37.06:378 (045)

О.М.ГАЛУС,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

**УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У
СТУПЕНЕВОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ**

Професійна адаптація студентів до навчання у ступеневому педагогічному вузі розглядається як складний динамічний процес, що побудований на основі наукового, системного підходу. Важливою умовою успішного функціонування цього процесу є створення у вузі певної педагогічної системи, яка потребує ефективного управління з боку суб'єктів професійної адаптації студентів.

Ключові слова: професійна адаптація, управління процесом професійної адаптації, ступеневий педагогічний ВНЗ, педагогічна система.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Розв'язання проблем професійної адаптації студентів до навчання в умовах ступеневої підготовки у педагогічному вузі III-IV рівня акредитації має велике значення в справі становлення, розвитку педагогічної майстерності майбутнього вчителя.

Досліджувана проблема обумовлена наявністю протиріччя між намаганням вузу створити необхідні умови для успішної професійної адаптації студентів, з одного боку, та недостатньо розробленою системою роботи з управління процесом професійної адаптації. Розв'язання даного протиріччя позитивно впливатиме на професійну адаптацію студентів взагалі та активізацію